

Semblança de Lluís Companys

Text llegit per l'historiador **Joan B. Culla** ahir en l'acte institucional d'homenatge a Lluís Companys.

EL PAÍS - Catalunya - 16-10-2004

Glossar la figura de Lluís Companys en aquest fossar de Santa Eulàlia, sota l'ombra feixuga d'aquests murs, sembla obligar-nos a parlar fonamentalment del president màrtir, del seu assassinat després d'un segrest ignominiós i d'una farsa judicial. Però fer-ho així no faria justícia ni a la trajectòria política ni a la significació històrica de Companys, ni tampoc al seu sacrifici final. Com vostès saben, damunt del president Companys ha voleiat sovint aquella idea que els italians expressen en la frase "Un bel morire tutta una vita onora". Doncs bé, no. No és veritat que la biografia política i personal de Companys sigui tan sols el pròleg gris de la seva mort heroica. Ben al contrari, opino que la mort del president Companys resulta el colofó lògic, coherent, d'una vida que reflecteix com un mirall la sort del seu país i dels seus compatriotes.

Lluís Companys i Jover és, abans que res, un home de comarques, de l'Urgell, del Tarròs, que va fer tota la seva carrera a Barcelona sense perdre mai ni les arrels ni l'accent lleidatà. Ja en això era ben representatiu dels centenars de milers de migrants interns que han contribuït a aixecar la Catalunya contemporània. Atret per la política, aquell jove estudiant de dret s'inclina pel corrent emancipador que aleshores preval entre les classes subalternes: el republicanisme. Perquè -deixin-m'ho dir amb l'esquematisme d'una frase-, l'any 1901 la gran majoria dels obrers, dels menestrals, dels pagesos no són catalanistes en un sentit polític. Són catalans i prou. Entre aquests sectors populars, la descoberta de la reivindicació nacional com una bandera de llibertat és un procés lent, gradual, que arrenca amb la

Solidaritat Catalana i culmina el 1931.

Aquest és també el trajecte de Companys. Jove activista de Solidaritat Catalana el 1907, durant la dècada següent ja contribueix a crear diverses organitzacions polítiques que intenten lluitar a la vegada per la democràcia i per l'autogovern, fer la síntesi entre republicanisme i nacionalisme.

Al mateix temps, ocupa els seus primers càrrecs d'elecció popular: regidor de l'Ajuntament de Barcelona el 1917, diputat al Congrés pel districte de Sabadell el 1920 i el 1923. Aquells anys posteriors a la Gran Guerra, però, són de profunda crisi tant política com social; i Companys, lluny de refugiar-se en les funcions institucionals, se situa voluntàriament en l'ull de l'huracà, en l'epicentre de la crisi, al costat de les dues grans organitzacions dels treballadors de Catalunya: la CNT, a la qual defensa davant dels tribunals i també al Parlament espanyol, i la Unió de Rabassaires, el sindicat agrari, del qual redacta els estatuts i dirigeix el periòdic.

Víctima reiterada d'empresonaments i detencions governatives abans i després del cop d'Estat de Primo de Rivera, és sota la dictadura d'aquest general quan Lluís Companys abraça definitivament la causa catalanista. No es tracta d'una conversió sobtada, d'una caiguda del cavall. És la culminació d'un procés que han seguit, en paral·lel, centenars de milers de catalans i que cristal·litzarà, el març de 1931, en el naixement d'Esquerra Republicana de Catalunya. Companys, peça decisiva en la creació del nou partit, intueix com ningú les oportunitats d'aquella conjuntura històrica i, després de la victòria electoral, és sense disputa el catalitzador, el desencadenant del canvi polític del 14 d'abril.

Des d'aquesta data i fins al 31 de desembre de 1933, Lluís Companys fa d'home de partit en el més noble sentit d'aquesta expressió. Vull

dir que ocupa tota mena de càrrecs representatius o de govern, sempre al servei de les necessitats i les decisions d'Esquerra Republicana: alcalde de Barcelona durant unes hores, governador civil durant unes setmanes, diputat a Corts, cap de la seva minoria i element crucial en la tramitació parlamentària de l'Estatut de 1932, diputat i president del Parlament de Catalunya, fins i tot ministre de Marina.

Ara, a partir de la seva investidura com a president de la Generalitat, l'1 de gener de 1934, l'home de partit deixa lloc a l'home de país, a l'home que governarà sempre en coalició i amb esperit integrador, tot i que sota circumstàncies cada cop més difícils.

Naturalment, això no significa que el president Companys renunciï a les pròpies conviccions, o que no li sigui imputable l'error del Sis d'Octubre -potser, l'error d'haver tingut raó massa aviat-. El que intento dir és que, a través del fracàs d'octubre de 1934, de la condemna i l'empresonament posteriors, del retorn triomfal a Barcelona el març de 1936, de la dramàtica convulsió de la Guerra Civil, la figura de Companys esdevé cada cop més representativa, més simbòlica de la sort del país; dels encerts i les errades, dels heroïsmes i els desenganys d'una gran majoria de catalans.

Per completar aquest breu retrat de Companys, escoltem la veu d'algú que el coneixia bé, que havia compartit amb ell presó, hemicicle parlamentari i taula del Consell Executiu, el conseller i ministre Joan Lluhí i Vallescà: "Qualitats humanes d'en Companys? Companys era un home essencialment bo, el que a Catalunya en diem un home de bon cor. Tenia una simpatia personal extraordinària. Era sincer, franc, senzill. Era molt intel·ligent. Potser, però, poc estudiós. Qualitats polítiques d'en Companys? Primer de tot era lleial a les pròpies idees. Per tant, era un polític digne, dels que no canvien segons les circumstàncies. Quan la corrent els és

favorable arriben al cim. Quan és contrària no transigeixen, no s'adapten: lluiten i, si cal, perden la llibertat i la vida".

Molt més modest, Companys havia dit d'ell mateix: "Jo no sóc res al costat de l'alçària en què se'm presenta. No sóc cap estadista ni cap figura històrica. Posseeixo una sensibilitat política que em fa copsar, quasi inconscientment, la claredat d'una orientació. I vaig seguint-la".

És guiat per aquesta intuïció, imbuït de la responsabilitat de presidir Catalunya en la seva hora més negra, que Companys afronta, digne i serè, el darrer empresonament en aquest castell de Montjuïc, el simulacre de procés i la condemna a mort.

És també així, amb coratge i sense rancúnia, gairebé content de morir "pels meus ideals i per Catalunya", que Lluís Companys entra en capella, la nit del 14 d'octubre de 1940. Ell serà, poques hores després, la víctima número 2.761 entre els afusellats pel franquisme a Catalunya.